دانشگاه هنر ایران

کایروس در مدیریت پروژه
تأملی بر مفهوم و کارکرد زمان کیفی

تألیف:

دکتر بهنود برمایه‌ور

(هیئت علمی دانشگاه هنر ایران)

۱۴۰۵

سرشناسه برمایه‌ور، بهنود، ۱۳۶۳ - Barmayevar, Behnood.
عنوان و نام پدیدآور کایروس در مدیریت؛پروژه تأملی بر مفهوم و کارکرد زمان کیفی/تألیف بهنود برمایه‌ور.
مشخصات نشر تهران: دانشگاه هنر ایران، ۱۴۰۵.
مشخصات ظاهری ت، ۲۱۸ ص.: مصور، نمودار.
شابک ۹۷۸-۶۲۲-۱۴۲۷-۱۹-۲ | 978-622-1427-19-2
وضعیت فهرست‌نویسی فیپا
یادداشت ص.ع. به انگلیسی: Kairos in project management a reflection on the concept and function of qualitative time. Behnod Barmayehvar
یادداشت کتابنامه: ص. ۱۹۱-۲۰۶.
عنوان دیگر پروژه تأملی بر مفهوم و کارکرد زمان کیفی.
موضوع مدیریت طرح‌ها Structural analysis (Engineering)
مدیریت زمان Structural design، معماری Architecture،
زمان‌بندی تولید Structural design، معماری Architecture،
مدیریت طرح‌ها -- برنامه‌ریزی، Buildings -- Designs and plans
شناسه افزوده دانشگاه هنر ایران
رده‌بندی کنگره HD۶۹/م۴
رده‌بندی دیویی ۶۵۸/۴۰۴
شماره کتابشناسی ملی ۱۰۵۹۳۱۰۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی فیپا

نام کتاب کایروس در مدیریت؛ پروژه تأملی بر مفهوم و کارکرد زمان کیفی
تألیف بهنود برمایه‌ور
صفحه‌آرا توفیق مالکی
چاپ اول، ۱۴۰۵
بها
شمارگان ۱۰۰
قطع وزیری
شابک ۹۷۸-۶۲۲-۱۴۲۷-۱۹-۲ | 978-622-1427-19-2

ناشر
دانشگاه هنر ایران
تهران، خیابان حافظ، خیابان شهید سرهنگ سخایی،
بعد از تقاطع ۳۰ تیر، شماره ۵۶
تلفن: ۶۶۷۲۵۶۸۲ (۰۲۱)
کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.
مسئولیت مطالب به عهده نویسنده است و لزوماً دیدگاه‌های دانشگاه هنر ایران را منعکس نمی‌کند.

فهرست مطالب

۱ بخش اول: مبانی نظری زمان
۳ گفتار اول: کرونوس و کایروس (دوگانگی زمان)
۵ گفتار دوم: ریشه‌های اسطوره‌ای و تاریخی زمان
۷ گفتار سوم: مفاهیم زمان کیفی در فلسفه شرق و غرب
۱۰ گفتار چهارم: تحلیل‌های هرمنوتیکی و پدیدارشناختی زمان
۱۳ گفتار پنجم: نقش کایروس در تصمیم‌گیری و کنش انسانی
۱۵ گفتار ششم: کاربردهای مفهوم کایروس در علوم انسانی و اجتماعی

۱۹ بخش دوم: کایروس در پارادایم مدیریت پروژه
۲۱ گفتار هفتم: مبانی و چارچوب سنتی مدیریت پروژه
۲۵ گفتار هشتم: زمان‌بندی کرونوسی در مدیریت پروژه
۲۸ گفتار نهم: مدیریت کرونوسی و رهبری کایروسی در پروژه
۳۰ گفتار دهم: کایروس در پروژه‌های پیچیده و چابک

۳۳ بخش سوم: تبیین نظری و مدل کایروس در مدیریت پروژه
۳۵ گفتار یازدهم: تعریف کایروس در مدیریت پروژه
۳۷ گفتار دوازدهم: انواع لحظات کایروسی
۴۰ گفتار سیزدهم: رهبری کایروسی و تصمیم‌گیری پروژه
۴۲ گفتار چهاردهم: مدیریت ریسک کایروسی
۴۵ گفتار پانزدهم: مدل مفهومی کایروس - پروژه
۴۷ گفتار شانزدهم: هم‌تنیدگی کرونوس و کایروس در مدیریت چابک
۵۱ گفتار هفدهم: آموزش مهارت‌های کایروسی برای مدیران پروژه

۶۰ بخش چهارم: کاربرد عملی و پیاده‌سازی کایروس در مدیریت پروژه
۶۱ گفتار هجدهم: توسعه مهارت‌های کایروسی در مدیران و تیم‌های پروژه
۶۶ گفتار نوزدهم: ایجاد و مدیریت فرهنگ سازمانی حامی کایروس

۷۱ بخش پنجم: مطالعات موردی و تحلیل تجربه‌های کایروسی در پروژه‌ها
۷۳ گفتار بیستم: چارچوبی برای تحلیل تجربه‌های کایروسی در پروژه‌ها

۷۶ گفتار بیست و یکم: تحلیل تجربه‌های کایروسی در پروژه‌های نوآوری
۸۱ گفتار بیست و دوم: تحلیل تجربه‌های کایروسی در پروژه‌های چابک
۸۶ گفتار بیست و سوم: تحلیل تجربه‌های کایروسی در پروژه‌های بحران
۹۰ گفتار بیست و چهارم: درس‌آموخته‌های کایروسی در مدیریت پروژه

۹۵ بخش ششم: ابزارهای کایروسی در مدیریت پروژه
۹۷ گفتار بیست و پنجم: ابزارهای کشف لحظه‌های کایروسی در پروژه‌ها
۱۰۱ گفتار بیست و ششم: ابزارهای تصمیم‌گیری در لحظه‌های کایروسی
۱۰۴ گفتار بیست و هفتم: ابزارهای اجرا و تثبیت تصمیم‌های کایروسی

۱۰۷ بخش هفتم: آینده مدیریت کایروسی و افق‌های نو
۱۰۹ گفتار بیست و هشتم: آینده‌پژوهی کایروس در عصر دیجیتال و عدم قطعیت
۱۱۳ گفتار بیست و نهم: اخلاق و مسئولیت در تصمیم‌گیری کایروسی
۱۱۷ گفتار سی‌ام: روان‌شناسی ذهنیت کایروسی
۱۲۲ گفتار سی و یکم: تصمیم‌گیری کایروسی در عصر انسان و ماشین

۱۲۹ بخش هشتم: خطاها و شکست‌های کایروسی
۱۳۱ گفتار سی و دوم: خطاهای تشخیص لحظه کایروسی
۱۳۴ گفتار سی و سوم: سوگیری‌های شناختی در تصمیم‌گیری کایروسی
۱۳۸ گفتار سی و چهارم: شکست‌های سازمانی در بهره‌گیری از کایروس
۱۴۱ گفتار سی و پنجم: چارچوب پیشگیری از خطاهای کایروسی

۱۴۷ بخش نهم: کاربردهای مدیریت پروژه کایروسی در صنایع مختلف
۱۴۹ گفتار سی و ششم: لحظه‌های کایروسی در صنایع فناوری و نوآوری
۱۵۳ گفتار سی و هفتم: لحظه‌های کایروسی در صنایع بازارمحور و رقابتی
۱۵۶ گفتار سی و هشتم: لحظه‌های کایروسی در صنایع تولیدی و صنعتی
۱۵۹ گفتار سی و نهم: لحظه‌های کایروسی در پروژه‌های زیرساختی و کلان
۱۶۲ گفتار چهلم: لحظه‌های کایروسی در صنایع خدماتی و انسانی
۱۶۵ گفتار چهل و یکم: مدل الگوهای لحظه‌های کایروسی در صنایع مختلف

۱۷۱ بخش دهم: جمع‌بندی و آینده‌نگری
۱۷۳ گفتار چهل و دوم: جمع‌بندی مفهومی مدیریت پروژه کایروسی
۱۷۷ گفتار چهل و سوم: اصول راهبرانه مدیریت کایروسی
۱۸۱ گفتار چهل و چهارم: مسیرهای پژوهشی آینده

۱۸۵ پیوست‌ها
۱۸۹ نمایه موضوعی کتاب
۱۹۱ فهرست منابع و کتاب‌شناسی

پیشگفتار

در جهان معاصر که سازمان‌ها و پروژه‌ها در بستری از شتاب، پیچیدگی و عدم‌قطعیت فزاینده شکل می‌گیرند، مدیریت پروژه به یکی از ارکان اساسی تحقق اهداف راهبردی تبدیل شده است. در دهه‌های گذشته، این حوزه با اتکا بر استانداردها، چارچوب‌های حرفه‌ای و روش‌های نظام‌مند برنامه‌ریزی و کنترل، به سطح قابل توجهی از انسجام و بلوغ رسیده است. با این‌حال، تجربه عملی پروژه‌ها در حوزه‌هایی همچون فناوری، زیرساخت، نوآوری و خدمات نشان می‌دهد که همه موفقیت‌ها و ناکامی‌ها را نمی‌توان صرفا با ابزارهای متعارف زمان‌بندی و کنترل تبیین کرد. در پس بسیاری از نقاط عطف پروژه‌ها، لحظاتی وجود دارد که کیفیت آن‌ها، بیش از کمیت زمان، نقشی تعیین‌کننده در تغییر مسیر پروژه ایفا می‌کند.

در ادبیات کلاسیک مدیریت پروژه، زمان عمدتا به‌مثابه یک کمیت خطی و قابل اندازه‌گیری در نظر گرفته شده است؛ زمانی که می‌توان آن را به واحدهای مشخص تقسیم، برنامه‌ریزی و کنترل کرد. این برداشت که در سنت فلسفی و علمی با مفهوم کرونوس شناخته می‌شود، بنیان بسیاری از روش‌ها و ابزارهای رایج مدیریت پروژه را شکل داده است. هرچند این نگاه برای سامان‌دهی فعالیت‌ها و تخصیص منابع ضروری است، اما برای درک کامل پویایی‌های واقعی پروژه‌ها کفایت نمی‌کند. در بسیاری از موقعیت‌های عملی، لحظاتی پدیدار می‌شوند که در آن‌ها تشخیص به‌موقع، تصمیم سنجیده یا کنشی هوشمندانه می‌تواند پیامدهایی فراتر از هر برنامه زمان‌بندی از پیش‌تدوین‌شده داشته باشد.

در برابر این درک کمی از زمان، سنت اندیشه یونانی مفهومی دیگر را مطرح می‌کند که با عنوان کایروس شناخته می‌شود؛ زمانی کیفی که به لحظه مناسب، فرصت تعیین‌کننده یا زمان درست برای کنش درست اشاره دارد. کایروس بر این نکته تاکید می‌کند که زمان تنها جریان یکنواخت و پیوسته‌ای از لحظات قابل اندازه‌گیری نیست، بلکه واجد نقاطی است

که اهمیت و اثرگذاری آن‌ها به کیفیت و زمینه وقوعشان وابسته است. این مفهوم، با وجود پیشینه عمیق در فلسفه، بلاغت و علوم انسانی، در ادبیات مدیریت پروژه کمتر به‌صورت نظام‌مند مورد توجه قرار گرفته است.

کتاب حاضر با عنوان کایروس در مدیریت پروژه: تاملی بر مفهوم و کارکرد زمان کیفی، با هدف واکاوی این خلا مفهومی و تحلیلی شکل گرفته است. در این اثر، تلاش شده است تا با پیوند دادن مفهوم زمان کیفی با نظریه‌ها و رویه‌های مدیریت پروژه، چارچوبی تازه برای فهم و تحلیل لحظات تعیین‌کننده در مسیر پروژه‌ها ارائه شود. تمرکز کتاب بر این ایده استوار است که موفقیت پروژه‌ها تنها حاصل انضباط زمانی و کنترل کمی نیست، بلکه تا حد زیادی به توانایی تشخیص و بهره‌گیری از لحظه‌های کایروسی وابسته است.

در این چارچوب، مدیریت پروژه کایروسی نه به‌عنوان جایگزینی برای رویکردهای کلاسیک، بلکه به‌مثابه تکمیل‌کننده آن‌ها مطرح می‌شود. در این نگاه، مدیر پروژه علاوه بر مهارت‌های فنی برنامه‌ریزی، کنترل و هماهنگی، به نوعی حساسیت نسبت به زمان کیفی نیاز دارد؛ حساسیتی که امکان تشخیص فرصت‌ها، پیش‌بینی نقاط عطف و واکنش سنجیده در لحظات بحرانی را فراهم می‌سازد. این قابلیت که در این کتاب از آن با عنوان مهارت‌های کایروسی یاد می‌شود، در محیط‌های پیچیده، پویا و سرشار از عدم‌قطعیت، اهمیتی دوچندان می‌یابد.

ساختار کتاب به‌گونه‌ای طراحی شده است که مسیر حرکت از مبانی نظری به سوی کاربردهای عملی را برای خواننده هموار سازد. در بخش‌های آغازین، به بررسی ریشه‌های مفهومی زمان و تمایز میان کرونوس و کایروس در سنت‌های فکری پرداخته می‌شود. در ادامه، جایگاه این مفاهیم در پارادایم مدیریت پروژه تحلیل شده و محدودیت‌های رویکردهای صرفا زمان‌بندی‌محور مورد نقد قرار می‌گیرد. سپس چارچوب نظری مدیریت پروژه کایروسی و مدل مفهومی آن ارائه می‌شود و در بخش‌های بعدی، جنبه‌های عملی، سازمانی و کاربردی این رویکرد، همراه با مطالعات موردی، ابزارها و حوزه‌های کاربرد در صنایع مختلف، مورد بررسی قرار می‌گیرد. در بخش پایانی نیز جمع‌بندی مفهومی مباحث و مسیرهای پژوهشی آینده ترسیم می‌شود.

امید آن است که این کتاب بتواند زمینه‌ای برای تاملی عمیق‌تر درباره ماهیت زمان در مدیریت پروژه فراهم آورد و توجه مدیران پروژه، پژوهشگران و علاقه‌مندان این حوزه را به نقش تعیین‌کننده لحظه‌ها در فرآیندهای مدیریتی جلب کند. کایروس در مدیریت پروژه

دعوتی است به نگاهی متفاوت به زمان؛ نگاهی که در آن، موفقیت پروژه نه تنها در گرو برنامه‌ریزی دقیق، بلکه در گرو تشخیص و بهره‌گیری خردمندانه از زمان کیفی و لحظه‌های سرنوشت‌ساز است.

دکتر بهنود برمایه ور

دانشیار و عضو هیات علمی دانشگاه هنر ایران

دانشکده معماری و شهرسازی، گروه فناوری معماری، رشته مدیریت پروژه و ساخت

بهار ۱۴۰۵

بخش اول

مبانی نظری زمان

گفتار اول

کرونوس و کایروس (دوگانگی زمان)

برای درک نقش کایروس یا زمان کیفی در مدیریت پروژه، ابتدا باید این دو مفهوم بنیادین زمان، یعنی کایروس (Kairos) و کرونوس (Chronos)، را تفکیک و تعریف کنیم. این دوگانگی نه یک انتخاب، بلکه دو منظر ضروری برای درک کامل پدیده‌ی زمان در جهان است.

تعریف کرونوس

تعریف کرونوس (زمان خطی و کمی): کرونوس (به یونانی χρόνος) ریشه در کلمه زمان به معنای متوالی، پیوسته و قابل اندازه‌گیری دارد. این مفهوم، تجلی زمان در فیزیک نیوتنی و زندگی روزمره ماست.

ویژگی‌ها و اندازه‌گیری کرونوس به‌شرح زیر هستند:

خطی بودن: کرونوس به‌صورت یک خط مستقیم در نظر گرفته می‌شود که از گذشته به حال و به سوی آینده جریان دارد.

قابلیت تقسیم: زمان کرونوسی را می‌توان به واحدهای مساوی تقسیم کرد (ساعت، دقیقه، ثانیه).

کمیت‌پذیری: این زمان، کمی است و می‌توان آن را با ابزارهای دقیق اندازه‌گیری کرد.

قابلیت برنامه‌ریزی: از آنجا که خطی و قابل اندازه‌گیری است، محور اصلی برنامه‌ریزی‌های مدیریت پروژه (زمان‌بندی، مسیر بحرانی و غیره) قرار می‌گیرد.

بر این اساس، اهمیت کرونوس در مدیریت سنتی پروژه قابل توجه است. در مدیریت پروژه سنتی، کرونوس پادشاه است. تخصیص منابع، محاسبه پیشرفت هفتگی، تعیین تاریخ‌های تحویل‌شدنی‌ها و مدیریت تاخیرها، همگی بر مبنای محاسبات کرونوسی انجام می‌شود. فرمول‌های زمان‌بندی بر محور زمان کرونوسی بنا شده‌اند: مدت زمان مورد نیاز برابر است با حجم کار تقسیم بر نرخ انجام کار.

تعریف کایروس

تعریف کایروس (زمان کیفی و فرصت‌مند): کایروس (به یونانی καιρός) نه به مدت زمان، بلکه به کیفیت زمان اشاره دارد. این مفهوم به لحظه‌ای مناسب، بحرانی یا مقدر اشاره می‌کند که در آن کنش (یا عدم کنش) تاثیری نامتناسب و بزرگ‌تر از انتظار ایجاد می‌کند.

از این‌رو، درک ریشه‌های فلسفی و زبانی کایروس مهم است. کلمه کایروس در ادبیات یونان باستان اغلب در متون سخنرانی و بلاغت به‌کار می‌رفت؛ به این معنی که سخنران باید بهترین کلمات را در مناسب‌ترین لحظه بیان کند تا بر شنونده تاثیر بگذارد. این مفهوم به شدت با زمینه (Context)، ادراک و نتیجه‌ی کنش مرتبط است.

کایروس با کرونوس تفاوت‌های بنیادین دارد. کرونوس به زمان با ماهیت کمی، خطی و قابل اندازه‌گیری اشاره می‌کند و تمرکز آن بر مدت زمان، طول و توالی رویدادهاست. این نوع زمان با ساعت و تقویم سنجیده می‌شود و معمولا قابل برنامه‌ریزی و کنترل است. برای مثال در مدیریت پروژه، زمان مقرر برای تکمیل یک بسته کاری نمونه‌ای از کرونوس است. در مقابل، کایروس به زمان با ماهیت کیفی و لحظه‌ای اشاره دارد و بر مناسبت، فرصت و نقطه عطف تمرکز می‌کند. این نوع زمان بیشتر با تاثیر و نتیجه‌ی کنش سنجیده می‌شود و نیازمند تشخیص موقعیت مناسب و واکنش به‌موقع است. برای نمونه، در یک پروژه ممکن است لحظه‌ای فرا برسد که تیم به‌طور ناگهانی راه‌حل نوآورانه‌ای را کشف کند؛ این لحظه نمونه‌ای از کایروس به شمار می‌آید.

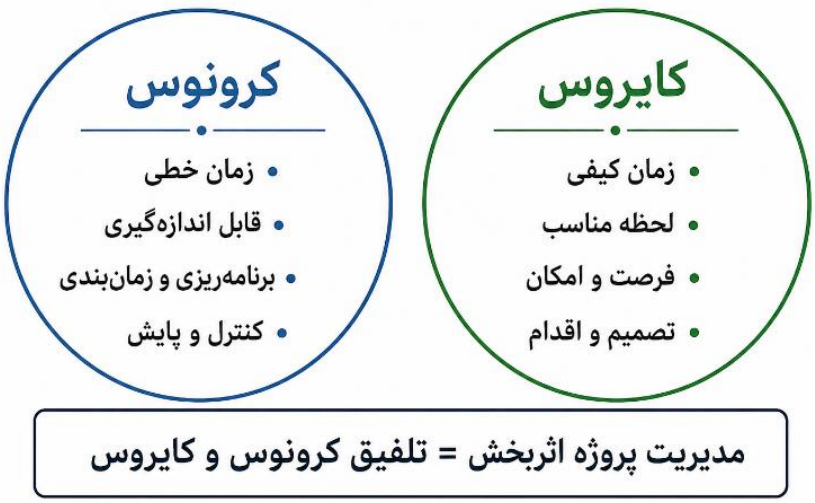
مدل دوگانگی کرونوس - کایروس

مدل دوگانگی کرونوس ـ کایروس نشان می‌دهد که مدیریت پروژه کارآمد نیازمند تسلط هم‌زمان بر هر دو نوع زمان است. کرونوس چارچوب ساختاری، نظم زمانی و قابلیت پیش‌بینی را فراهم می‌کند و امکان برنامه‌ریزی، زمان‌بندی و کنترل پیشرفت پروژه را به‌وجود می‌آورد. در مقابل، کایروس بیانگر لحظه‌های کیفی و فرصت‌های معناداری است که انعطاف‌پذیری، خلاقیت و امکان نوآوری یا انطباق استراتژیک را در جریان پروژه فراهم می‌کنند.

در این مدل، کایروس بر بستر کرونوس رخ می‌دهد؛ یعنی هر لحظه کایروسی در یک بازه زمانی کرونوسی مشخص قرار دارد، اما اهمیت و ارزش آن لحظه از صرف مدت زمان آن فراتر می‌رود و به تاثیر و پیامد آن وابسته است. به بیان دیگر می‌توان گفت موفقیت یک پروژه، تابعی از مدیریت درست زمان کرونوسی و توانایی تشخیص و بهره‌برداری از لحظه‌های کایروسی است. به تعبیری ساده‌تر: موفقیت پروژه حاصل ترکیب مدیریت کرونوس و تشخیص کایروس است.

بر این اساس، اگر مدیر پروژه تنها بر کرونوس تمرکز کند، ممکن است فرصت‌های حیاتی و لحظه‌های مناسب برای اقدام را از دست بدهد؛ و اگر صرفا به کایروس تکیه کند، برنامه‌ریزی منظم، کنترل زمان‌بندی و تحویل قابل پیش‌بینی پروژه دشوار یا حتی غیرممکن

خواهد شد. موفقیت واقعی در مدیریت پروژه زمانی حاصل می‌شود که ساختار زمانی کرونوس با تشخیص و بهره‌گیری هوشمندانه از لحظه‌های کایروسی همراه گردد (شکل ۱).

شکل ۱: تمایز کایروس و کرونوس

گفتار دوم

ابزارهای کشف لحظه‌های کایروسی در پروژه‌ها

مفهوم دوگانگی زمان قدمتی بسیار طولانی دارد و در اساطیر و تفکر اولیه بشر ریشه دوانده است. درک این ریشه‌ها به ما کمک می‌کند تا اهمیت کیفی کایروس را بهتر درک کنیم.

نگاه اساطیر یونان به کرونوس و کایروس

نگاه اساطیر یونان به کرونوس و کایروس، در همین راستا، اهمیت زیادی دارد. در اساطیر یونانی، این دو مفهوم غالبا به‌صورت شخصیت‌های نیمه‌خدایی یا الهی درک می‌شدند. کرونوس زمان (که نباید با کرونوس تایتان، پدر زئوس، اشتباه گرفته شود؛ هرچند شباهت اسمی میان آن‌ها وجود دارد) در برخی سنت‌های اسطوره‌ای به‌صورت موجودی مارگونه با سه سر، انسان، گاو و شیر یا به شکل ماری بالدار که خود را می‌بلعد، که نمادی از ابدیت است، تصویر شده است. این پیکره نماد زمان ازلی، پیوسته و چرخه‌ای به شمار می‌رفت؛ زمانی بنیادین که آغاز و پایان روشنی ندارد و به‌سختی قابل تعریف است.

از سوی دیگر، کایروس در اساطیر اغلب به‌صورت جوانی تصویر می‌شد که در جلوی سر موهای بلند داشت و پشت سرش بی‌مو بود. این تصویر نمادگرایی روشنی دارد: موهای جلوی سر نشان می‌دهد که وقتی کایروس فرا می‌رسد، باید او را از روبه‌رو گرفت؛ یعنی فرصت را به‌سرعت تشخیص داد و از آن بهره برد. اما خالی بودن پشت سر بیانگر آن است که اگر این لحظه از دست برود و بگذرد، دیگر نمی‌توان آن را بازگرداند یا به چنگ آورد. این تصویر نمادین بر ضرورت هشیاری، تشخیص به‌موقع و واکنش سریع در مواجهه با فرصت‌ها تاکید می‌کند؛ امری که در مدیریت پروژه‌ها نیز اهمیت اساسی دارد.

تکامل مفهومی کایروس در فلسفه غرب

تکامل مفهومی کایروس در فلسفه غرب موضوعی قابل تامل است. فیلسوفان پس از یونانیان برداشت‌ها و تفسیرهای گوناگونی از این دو گونه زمان ارائه کردند که هر یک بر درک ما از کنش انسانی اثر گذاشته است. برای نمونه، در اندیشه‌ی افلاطون می‌توان نشانه‌هایی از این تمایز را مشاهده کرد: او زمان محسوس و قابل اندازه‌گیری را صورتی از حرکت و بازتابی از نظمی برتر می‌دانست؛ نظمی که به قلمرو ایده‌ها تعلق دارد. در چنین برداشتی، می‌توان کایروس را به لحظه‌ی مناسب و معناداری پیوند داد که با آن نظم برتر هم‌خوانی دارد، در حالی که زمان خطی و قابل سنجش، یعنی کرونوس، صرفا چارچوبی برای جریان رویدادها فراهم می‌آورد. در فلسفه‌ی ارسطو نیز مفهوم زمان مناسب با کنش انسانی پیوندی نزدیک پیدا می‌کند. در سنت ارسطویی، کایروس به موقعیتی اشاره دارد که در آن فرد می‌تواند در زمان مناسب دست به عمل درست، اخلاقی یا خردمندانه بزند. این پیوند میان زمان مناسب و کنش سنجیده برای فهم بسیاری از تصمیم‌های انسانی اهمیت دارد و در مدیریت پروژه نیز نقشی اساسی ایفا می‌کند. در ادامه‌ی این تحول فکری، سنت آگوستین قدیس در کتاب اعترافات زمان را از منظری درونی و ذهنی بررسی کرد. او این پرسش بنیادین را مطرح می‌کند که چگونه می‌توان گذشته، که دیگر وجود ندارد، و آینده، که هنوز فرا نرسیده است، را اندازه‌گیری کرد. آگوستین در نهایت زمان را در تجربه‌ی حال آگاهی یا حال روح تحلیل می‌کند. این نگاه توجه را از صرف اندازه‌گیری زمان به کیفیت تجربه‌ی لحظه معطوف می‌سازد و بدین‌سان، زمینه‌ای برای تامل عمیق‌تر درباره‌ی معنای لحظه و فرصت فراهم می‌کند.

مفاهیم معادل در فرهنگ‌های دیگر

مفاهیم معادل در فرهنگ‌های دیگر نیز، هرچند واژگان متفاوتی دارند، نشان می‌دهند که دوگانگی میان زمان خطی و زمان کیفی پدیده‌ای جهانی است. در فلسفه‌ی هند، تمایزی